

Puşkin Evi

Andrey Bitov, çağdaş Rus edebiyatının dönüm noktalarından biri olan "Puşkin Evi"nde, klasik Rus edebiyatının temel eserlerinden yola çıkarak "Puşkin'in yarattığı Rus edebiyatı nedir?" peşinden gidiyor. **Kitap**, Rusya'da post-modern romanın ilk örneği olarak kabul ediliyor. Genç filolog Leva Odoyevtsev'in, Puşkin Evi adıyla anılan Rus Edebiyat Enstitüsü'nde görevli olarak nöbete kaldığı bir Ekim Devrimi kutlaması gününü merkeze alan roman, onun yaşamöyküsüyle birlikte polisiye bir yirminci yüzyıl Rusya tarihi ortaya koyuyor.

■ Nilüfer ALTUNKAYA

Borges'in "Her yazar kendi öncüllerini yaratır" diye bir sözü var. İster istemez Harold Bloom'un Etkilenme Endişesi adlı kitabında ele aldığı şürel etkilenme biçimlerinde halef-selef ilişkisini akla getiriyor bu yaklaşım. Tabii ki Borges'in meseleye tarihsel anlamda tersten yaklaşımı oldukça dâhiyane. Eğer yeterince güçlü bir yazarla karşı karşıyaysak onun, kendisiyle beraber öncüllerini yeniden nasıl yarattığını anlamak gibi baş döndürücü bir deneyim yaşama şansına sahibiz demektir. Bir yandan Andrey Bitov'un Puşkin Evi'nde bunu nasıl başardığını anlamamızın tek yolunun, romanı okumak olduğunu bir yandan da romanın hakkında epeyce konuşulmayı hak ettiğini düşünüyorum.

Sabri Gürses, romanın sonuna eklediği "Puşkin Evi'nin Arka Kapısı" adlı bölümde okura yazar ve roman hakkında çok önemli bilgiler verirken Puşkin'in, Rus Edebiyatı için önemini de halef-selef ilişkisini göz ardı etmeden vurguluyor. Böylece romanın var oluş serüvenine de tanık oluyoruz. Roman 1964-1971 arasında kaleme alınmış, Rusya'da ise ilk kez 1987'de yani Gor-

baçov döneminde yayımlanabilmiş. Türkçe'de ise Bitov, ilk kez Ülkü Tamer'in çevirisiyle 1971'de okurla buluşmuş.

YAZARIN OKURLA TEMASI

Bölümün epigramı olan Andrey Bitov'un "Puşkin Evi'ni Rus edebiyatının karşı-ders kitabı gibi yazdım" şeklindeki sözleri romanın Rus edebiyatına yeni bir bakış açısından önemini mükemmel bir şekilde özetliyor. Roman eğer sadece bu karşı-ders savıyla sınırlı kalsaydı bu derece önemli olmazdı bence... Yazar bunun yanı sıra kendi öncüllerini yaratmayı da başarabildiği için Puşkin, Gogol, Dostoyevski, Tolstoy, Çerņişevski gibi halefler her an bambaşka şekillerde çıkabiliyor karşınıza.

Rus edebiyatı kuşkusuz hepimizi derinden etkileyen çok önemli yazarlar çıkarmış büyük bir edebiyat. Sosyokültürel olarak çok farklı dönüşümlerden geçen bir halkla temasımızı sağlayan bu öncüllerden SSCB dönemi, öncesi ve sonrasında, kendimize farklı farklı öncüller doğur-duk belki de...

Belki de gençliğimizden beri

Petersburg'dan Leningrad'a giden bir tramvaydaydık, kim bilir...

Gelelim romana... İşte ilk cümle: "Romanın sonlarına doğru bir yerde, 7 Kasım günü sokaklara çıkmış kalabalıklara dikkatle gözlerini kırpmadan bakan o temiz pencereyi, o buz tutmuş göksel bakışı tasvir etmeyi denedik..." Böylece Petersburg binalarının arasından geçen rüzgârın peşine takılıp sürükleniyoruz. "Bina"nın içine doğru adım attıkça Leva Odoyevtsev'in hayatına da sokulmaya başlıyoruz.

Romanın "Altını Ben Çizdim" adlı bölümleri, yazarın okurla kurduğu önemli temalar içeriyor. Burada hem "kahramanın" hem de "yazarın şimdisi" birbirine karışırken romanın yazar tarafından yorumlanması Puşkin Evi'ni Don Kişot, Trastram Shandy ve Kayıp Zamanın İzinde gibi romanlarla akraba kılıyor. Böylece modernizmle birlikte başlayan her okura değil, belli bir kültürel temeli olan eğitilmiş okura seslenen çok bakışlı ve çok katmanlı roman anlayışıyla da köprü kuruyor.

"KENDİ KENDİNE YÖNELİK ERİL BAKIŞ"

Yazar roman kurgusunu bir ev olarak tasarlarken "Böyle bir evde nasıl yaşanır?" sorusuyla da yüzleştiriyor bizi. Roman kahramanlarının özdeki yaşam-sızlığını da anlatır gibi: "Alegorilerinizle kafa karıştırdınız" diyor bir okur. Yanıt veriyoruz: "Siz okumayın" (s. 266).

Oysa yazar dev bir roman, "çok ciltli bir ev-roman" yazma ihtirasıyla çırpın-

maktayken roman kahramanı Leva kendi tuhaf serüvenine devam eder. Leva, bir aristokrat çocuğu, bir çok yalnız, hemen her Rus yazarının kaleminde şekillenmiş bir üniversite öğrencisi, evli bir kadınla yaşadığı aşktan kendine hüzneller icat eden ve enstitüde bir edebiyat araştırmacısı olarak Puşkin, Lermantov ve Tyutçev hakkında makaleler yazan bir akademik şöhrat. Herkese yeterince uzak ve yabancı, kendisine de. Babalar ve Oğullar'dan esinlenerek kendisine bir bilinçaltı özne yaratmaya çalışırken "zamanımızın bir kahramanı" olarak kendisini var kılabilecek ilişkiler yumağını çözmeye çalışıyor. Leva bir anti-kahraman değil, bir bilinçaltı özne daha çok ya da modern kahramansızlığımız.

Öğrencilik yılları. 5 Mart 1953. Malum kişi Stalin'in ölümü. Devlet ve yas. Koyu karanlık. "Toplumu kolektif bir samimiyetsizlik olarak görmesi için daha erken." Leva'nın tören sonrası Mitışatıyev'le takılarak "kendi kendine yönelik eril bakışı kazanacağından" haberi yok. Oysa biz bu çizgisellik içinde değiliz ve zamanı doğrusal olarak algılatmayan yazar sayesinde Leva'nın yaşayacaklarını bir bilinç karmaşası içinde de olsa biliyoruz. "Kimse bizim şimdi bildiğimiz şeylerden hiçbirini bilmiyor."

KUANTUMDAN PSIKANALİZE

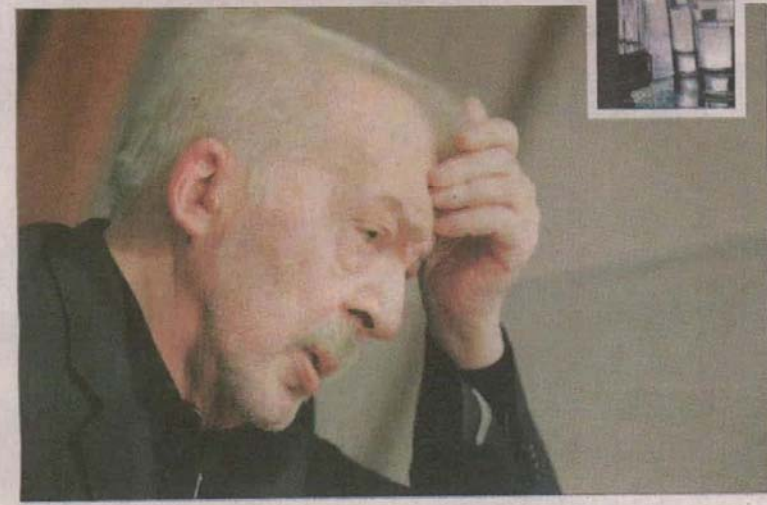
Leva'nın kadınlarının her biri, birer kadınlık hali olarak anlatıyı tamamlarken en çok Faina'ya olan tutkusuna tanık oluyoruz Leva'nın. Ele avuca sığmaz bir kadın Faina çünkü. Leva, biraz Proust'a dönüşüyor onu incelerken ve aşkını içine sindirmeye çalışıp onu delice kiskanırken.

Roman birçok tartışmanın orta yerinden, sonrasında, başlangıcından okuru da haberdar etmek isteyen bir yazarın kurnazca gülümseyişi gibi "aşkı yorum"larla da bezeli: "Ne kadar tuhafur, otoriteleri aşip devirirken, daha yüksek başkalarını dikmek. Her otoriteye karşı manivela gibi, kaldırıp gibi asa gibi hareket etmek... Yine aynı: otoritelerden nefret ederken kendini onların övgüsüne adanmak. Ah insanlar! Ah Puşkin!" (s. 261).

Benim nedense çok sevdiğim Mitışatıyev ise bir karşı kahraman değil. Leva'nın antisemitist bilinçaltı imgelerinin bir ürünü de değil. O tam da Andrey Bitov'un söylediği karşı-dersin bir sonucu. Bir var oluş kaygısı gibi duruyor karşımızda: "Ayaklarımın altında uçurum, kıyısında'yım, ne kadar uzaklaşırsam uzaklaşıyım ondan. Hep dışarıklığıyım, sana aйдım hep. Zaten neden sevmeyiz biz Yahudileri? Çünkü her koşulda onlar Yahudidir."

Kuantum fiziğinden, dalga mekaniğinden, psikanalitik göndermelerden, davranış psikolojisine, sosyolojiden bireysel varoluş paradigmalarına kadar geniş bir alanda derinlemesine yorum ve gözlemler içeren bir roman Puşkin Evi. Bu zor romanı özgün metindeki alegorik yapıyı duyumsatacak şekilde çevirmek oldukça özen isteyen bir iş olsa gerek. Sabri Gürses'e ve romanı bize ulaştıranlara sonsuz teşekkürler. Bu romanı mutlaka okuyun ve öncül romancılarınızı yeniden yaratın. Buna değer bence. ■

Puşkin Evi/ Andrey Bitov/ Çeviren: Sabri Gürses/ Yapı Kredi Yayınları/ 448 s.

Andrey Bitov'un romanı geniş bir alanda derinlemesine yorum ve gözlemler içeriyor.